

Davranışı Kontrol Altına Alma (Self-Monitoring) İle Kimlik Gelişimi Arasındaki İlişki

Gülter Oskay*

ÖZET

Bu araştırmada, davranışı kontrol altına alma (Self-Monitoring) ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. İdeolojik kimlik alanında kimlik arayışı ve kimlik kargaşası; kişilerarası alanda sadece kimlik kargaşası statülerinde bulunan öğrencilerin kendi davranışlarını yüksek derecede kontrol altına aldıkları sonucuna varılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Davranışı kontrol altına alma, Kimlik gelişimi, Ergen, İlişkiler, Kimlik statüleri.*

SUMMARY: *Relations Between Self-Monitoring and Identity Development.*

In this study relations between self-monitoring and identity development were investigated. The diffusions and moratoriums in the ideological domain and only diffusions in the interpersonal domain found to be high self-monitors.

KEY WORDS: *Self-monitoring, Identity Development, Adolescent, Relations, Identity Statuses.*

GİRİŞ

Son yıllarda yapılmış araştırmalar, Erikson'un (1963-1968) ergenlik döneminde bireylerin, yetişkinlik

rol ve sorumluluklarını yüklenmeye hazırlanma yönünde bir kimlik duygusu geliştirme çabası içine girdikleri görüşünü destekleyici niteliktedir. Araştırmalar ergenlik dönemi boyunca ergenlerin kendilerine özgü özellikleriyle daha çok ilgilendiklerini ve ergenliğin sonuna doğru birçok bireyin kendi kişisel özellikleriyle ilgili bir görüş geliştirdiğini (Waterman, 1985) ortaya koymuştur.

Erikson'a göre (1963) bir kimlik duygusu geliştirmek ergeni ilgilendiren en önemli konudur; çünkü bu dönemde "benzerlik" ve "devamlılık" kavramı ortaya çıkan gelişimsel olaylarca tehdit edilmektedir (Bourne, 1978). Buluşa erişim getirdiği köklü fizyolojik değişiklikler ve yetişkinliğe geçiş görevi ile karşı karşıya kalan ergen, kendi görüşlerini yeniden değerlendirme ve sahip olduğu nitelikleri toplumla bağdaştırma çabası içinde bulunmaktadır. Kimlik gelişimi ile ilgili süreçler ergenlerin çocukluktan beri geliştirmiş oldukları yeteneklerle ilgili tercihler, kurmuş oldukları önemli özdeşimler ve tutarlı rolleri tasarlama gibi hususları kapsamaktadır. Erikson'a göre ergenlerin kendilerini daha geniş sosyal toplum içerisine kaynaştırma çabalarının ortak olan yanı, bir kimlik duygusu geliştirme ya da kendilerini tanımlama duygusudur. Bu duygu ergenlerin kimlik tanımlama özelliklerinden emin olma ve gelecekleri hakkında kendilerine güvenme ve mutlu olma duygularını kapsar. Bu duygudan yoksun olan, dolayısıyla bir kimlik geliştirmede güçlük çeken ergenlerin hem kendileri hem de

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

gelecekleriyle ilgili olarak kargaşa ve ümitsizlik içinde oldukları düşünülmektedir.

Erikson'un iddiaları ile ilgili araştırmalar, ergenlerin gittikçe artan bir şekilde kimlik konularıyla ilgilendikleri görüşünü desteklemekte (Meilman, 1979; Archer, 1982; Waterman, 1985) ve ergenliğin sonuna doğru bireyleri büyük çoğunluğunun her zaman olduğundan daha fazla, bir kimlik duygusuna sahip olduklarını göstermektedir (Waterman, 1985). Araştırmalar aynı zamanda, ergenin kendi özellikleriyle ilgili açık bir görüş geliştirerek başarı kazanabileceğini veya bu hususta kargaşaya düşebileceğini; ya da kargaşa içine girmeden ve ümitsizliğe düşmeden belirli bir dönem kimlik arayışı içine girebileceğini; bazan da bu gibi konuları araştırmaktan vazgeçerek kendini uygun şekilde tanımlama yolunda ana babasının tavsiyelerine uyacağını göstermektedir (Marcia, 1966, 1967).

Kimlik gelişimiyle ilgili literatürde en büyük eksiklik, kimlik gelişimini etkileme olasılığı bulunan faktörleri meydana çıkarmak amacıyla yapılmış araştırmaların azlığıdır. Bu araştırmada, kimlik gelişimini etkileme olasılığı bulunan, sosyal-psikolojik bir kavram olan bireyin kendi davranışını kontrol altına alması (self-monitoring) değişkeni ele alınmıştır (Snyder, 1974, 1979). Bu araştırmanın amacı davranışı kontrol altına alma ile kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Snyder (1974) tarafından kullanılmış, sosyal psikolojik bir kavram olan self-monitoring bireylerin davranışsal ifadelerini kontrol altına alma ile ilgilidir. Genel olarak davranışlarını yüksek ya da aşırı derece kontrol altına alan bireyler kişilerarası ilişki ve durumlarda kendi davranışlarını sosyal bakımdan uygun davranış sayılan sosyal ölçütlere göre şekillendirirler. Bu gibi kimseler

beklenen davranış şekillerini belirleyen bilgiye karşı son derecede duyarlı olarak davranışlarını ona göre ayarlarlar. Buna karşın kendilerini düşük derecede kontrol altına alan bireyler davranışlarını, sosyal yönden uygun sayılacak ipuçlarından çok kendi özellikleri, değerleri ve tutumları ile ilgili bilgiye dayanarak ifade ederler.

Buna göre davranışlarını yüksek derecede kontrol altına alan (high self-monitors) bireylerle düşük derecede kontrol altına alan (low self-monitors) bireyler karşılaştırılacak olursa, davranışlarını düşük derecede kontrol edenler yüksek derecede kontrol edenlere göre, kendi özellikleri, yetenekleri ve yönelimleri ile ilgili daha çok bilgiye sahiptirler. Dolayısıyla kendilerini daha iyi tanımakta (Snyder ve Cantor, 1980); kendi ifade ettikleri tutumları ile davranışları arasında daha yakın bir ilişki bulunmaktadır (Ajzen, Timko ve White, 1982; Danheiser ve Graziano, 1982; Snyder ve Kendierski, 1982; Snyder ve Swan 1976; Snyder ve Tanke, 1976); zamanlarını büyük ölçüde kendi tutum ve değerlerine uygun olan sosyal yerlerde geçirmekte (Snyder ve Kendierski, 1982); etkinliklerini kendi yönelimlerine sahip olan ve aynı yönelimi gösteren arkadaşlar arasından seçmektedirler (Snyder, Gangsted ve Simpson, 1983; Snyder ve Simpson, 1984).

Kendi davranışlarını yüksek derecede kontrol altına alan bireylerle düşük derecede kontrol altına alan bireyler arasında kimlik gelişimi ile ilgili konulara eğilmeleri açısından da farklılıklar bulunabilir. Örneğin, davranışlarını yüksek derecede kontrol eden bireylere göre düşük derecede kontrol eden bireyler kendi yetenekleri ve tutumları ile ilgili olarak daha çok bilgiye sahip olduklarından, bu bilgiyi davranışlarını düzenlemede kullanabilirler ve böylece kimlik sorunlarını daha çabuk çözebilir-

ler. Bunlar için kimlik kararlarına varmamış olma rahatsız edici bir yaşantı sayılabilir; çünkü onlara göre karara varmama, davranışlarını ayarlama ya da düzenlemede kullanılacak yolların belirgin olmaması anlamına gelir. Böylece davranışlarını az kontrol altına alan birey kimlik kararlarına varmak ve kimlik sorunları ile karşılaştığı zaman bunları vakit kaybetmeden süratle halletmek için güdülenmiş olur.

Diğer yandan, davranışlarını aşırı kontrol altına alan bireyler, bu davranışlarını kendi tutum ve inançlarına uygun olarak düzenleme gereksinimi duymadıklarından, kimlik sorunlarını çözmede kendilerini, davranışlarını az kontrol altına alan bireyler kadar baskı altında hissetmeyebilirler. Bunlar kendi davranışlarını, kendi özelliklerinden çok içinde buldukları sosyal çevrenin durumuna göre şekillendirdikleri için kimlik sorunlarını çözmeden geçirdikleri dönemde hallerinden memnun olabilirler.

Denenceler

Kimlik statüleri ile bireyin kendi davranışlarını kontrol altına alması arasında yukarıda belirtilen nedenlerden ötürü şöyle bir ilişki beklenmektedir:

1. Bireyler kendi davranışlarını kontrol altına alma açısından ne kadar düşük düzeyde iseler kimlik başarısı yönünden o derecede yüksek olacaklardır.

Bireyler kendi davranışlarını kontrol altına almada ne kadar düşük düzeyde iseler, kendi tutum, değer ve inançlarından o derecede daha fazla haberdardır. Bu yüzden de kimlik sorunlarını halletmek kolaylaşabilir. Bunlar için kendi değer ve tutumları ile bağdaşan kimlik kararlarına rasyonel bir şekilde varmak nisbeten basit bir

iş olabilir. Buna karşı, bireylerin kendi davranışlarını kontrol altına alma dereceleri ne kadar yüksekse davranışlarını kontrol altına alma dereceleri ne kadar yüksekse davranışlarını düzenlemek için kendi tutum ve yönelimlerine daha az odaklaşacaklarından kimlik başarısı açısından daha düşük düzeyde olacaklardır. Bu nedenle bireyin kendi davranışlarını kontrol altına alması ile kimlik başarısı arasında olumsuz bir ilişki beklenmektedir.

2. Bireyin kendi davranışlarını kontrol altına alması ile kimlik arayışı (Moratorium) statüsü arasında olumlu bir ilişki beklenmektedir.

Bireylerde kendi davranışlarını kontrol altına alma derecesi yükseldikçe kimlik sorunlarını çözme olasılığı da o derecede artabilir. Bunun nedeni ya bu bireylerin kimlik konularına karşı az ilgi duymuş olmalarından ya da davranışlarını şekillendirmede kendi benlik kavramlarına uygun olarak hareket edememelerinden kaynaklanabilir. Buna karşı kendi davranışlarını kontrol altına alma yönünden düşük düzeyde olan bireylerin kimlik arayışı statüsünde fazla zaman harcama olasılıkları zayıftır. Kimlik açısından kararsız olmayı temsil eden kimlik arayışı statüsü, davranışlarını kendi değerlerine göre şekillendiren bu bireyler için son derecede zor bir yaşantı oluşturabilir. Bu yüzden bu bireyler benlik kavramı konuları ile ilgili belirsizlik dönemlerinde az zaman harcama eğilimindedirler.

3. Davranışları kontrol altına alma ile bağımlı kimlik (Foreclosure) arasındaki ilişkide de bireyin davranışlarını kontrol altına alma düzeyi düşüktüğü, bağımlı kimlik statüsündeki düzeyleri yüksek olacaktır.

Davranışlarını az kontrol altına alan bireylerin kimlik sorunlarını çözme ihtiyacı o kadar güçlüdür ki kimlik sorunlarını halletmek için ana-babalarının tavsiyelerini hemen kabul etme eğilimi gösterebilirler. Buna karşı bireylerin davranışlarını kontrol altına alma derecesi yükseldikçe kimlik kararlarını verme açısından zorlanmamış olabilirler. Bunun içinde kimlik kararları ile ilgili olarak başkalarına baş vurma ihtiyacı duymayabilirler. Bu şekilde bir süreç bahis konusu olduğu zaman davranışları kontrol altına alma ile bağımlı kimlik statüsü arasında olumsuz bir ilişki beklenmektedir.

Ancak bunun tam aksi bir süreç de söz konusu olabilir. Şöyle ki, kendi davranışlarını az kontrol altına alan bireyler kendi özelliklerini o kadar iyi bilmektedirler ki, kimlik sorunlarını çözmek için başkalarının yardımına ihtiyaç duyduklarına inanmamış olabilirler. Buna karşı davranışlarını aşırı kontrol altına alan bireyler davranışlarını düzenlemede kendi benliklerine dayanmadıklarından kimlik sorunlarının çözümünde başkalarının yardımına ihtiyaç duyabilirler. Böylece bu süreç vuku bulmakta ise davranışları kontrol altına alma ile bağımlı kimlik arasında olumlu bir ilişki beklenmektedir. Kimlikle ilgili karar verme ihtiyacının bu konuları yardımsız çözmek için duyulan baskıdan fazla olması beklendiğinden kendi davranışlarını kontrol altına alma ile bağımlı kimlik arasında daha çok olumsuz bir ilişki beklenmektedir.

4. Bireyin davranışlarını kontrol altına alması ile kimlik kargaşası arasında olumlu bir ilişki beklenmektedir.

Davranışları az kontrol altına alma benlik kavramı hakkında yüksek bir bilince sahip olmakla ilişkili olduğundan, davranışlarını kontrol altına alma yönünden dü-

şük düzeyde olanların kimlik kargaşası statüsünden yüksek puan almaları beklenemez. Davranışlarını kontrol altına alma açısından yüksek düzeyde bulunan bireyler ise kendileri hakkında bilgi sahibi olmadıklarından ve davranışlarını düzenlerken kendi benliklerine ağırlık verdiklerinden kimlikle ilgili kararsızlık, karışıklık ve kargaşa dönemleri geçirebilirler.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırma örneklemini, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji ve Psikolojik Danışma birinci sınıf öğrencilerinden alınmış kız ve yirmi ikisi erkek olmak üzere toplam seksen iki öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin yaş range'i 17.3-21.5; yaş ortalaması ise 18.7'dir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada iki ayrı araç kullanılmıştır. Bunlardan birisi kimlik gelişim düzeyini belirleme diğeri kendi davranışını kontrol düzeyini saptama amacıyla kullanılmıştır.

1. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (Extended Objective Measure of Ego Identity Status-EOM-EIS)

Deneklerin kimlik düzeyini ölçmek için Bennion ve Adams (1986) tarafından, yeniden gözden geçirilerek geliştirilmiş olan Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, ideolojik ve kişile-

rarası kimlik düzeyini ölçen 64 maddelik bir envanterdir. İdeolojik kimlik alanı kapsamında mesleki seçimler, dini inançlar, politik idealler ve felsefi yaşam biçimi; kişilerarası kimlik alanı kapsamında ise arkadaşlık, flört etme, boş zaman etkinlikleri ve cinsiyet rolleri ile ilgili davranış biçimi ölçülmektedir. Bu iki alanın yani ideolojik ve kişilerarası kimlik alanının herbiri için dört alt ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçeklerle sırasıyla 1. Kimlik Başarısı (Identity Achievement) 2. Kimlik Arayışı (Identity Moratorium) 3. Bağımlı Kimlik (Identity Foreclosure) 4. Kimlik Kargaşası (Identity Diffusion) ölçülmektedir. Toplam sekiz ölçeğin herbiri için sekiz soru bulunmaktadır. Ölçeğin ham puanları, benzer sorulara verilen yanıtlar toplanmak suretiyle hesaplanmaktadır. Denekler yanıtlarını, "Kesinlikle katılıyorum" - "Kesinlikle katılmıyorum" ranjını kapsayan altı dereceli Likert tipi bir ölçek üzerinde belirtmektedirler. Bu ölçeğin hem ideolojik hem de kişilerarası kimlik statülerinin tüm alt ölçekleri için Cronbach Alpha korelasyonlarına göre belirlenen (Bennion ve Adams, 1986) iç tutarlık düzeyleri iyi ve yüksek arasında değişmektedir. EOM-EIS'in geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları araştırmacı tarafından kültürlerarası bir araştırmada (Taylor ve Oskay, 1995) kullanılmak üzere aynı örneklem grubu üzerinde yapılmış; daha sonra Hacettepe Üniversitesinin beş fakültesinden seçkisiz olarak seçilmiş 1224 öğrenci üzerinde EOM-EIS'in geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yeniden yapılmıştır (Oskay, 1997). Her iki çalışmada da bulgular bu aracın Türk üniversite öğrencileri üzerinde geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini göstermiştir. Hacettepe Üniversitesinden 173 öğrenci üzerinde yapmış olduğu bir ön çalışma sonucunda dayanarak Eryüksel (1987) de EOM-EIS'in geçerlik ve güvenilirliğinin kabul edilir düzeyde olduğunu belirtmektedir.

2. Kendi Davranışlarını Kontrol Ölçeği (Self-Monitoring Scale)-(Snyder, 1974; 1979)

Kişinin kendini betimleyici yirmi beş doğru-yanlış ifadeden oluşan bu ölçek aşağıdaki hususları ölçmektedir:

a) Kendini sosyal açıdan uygun olarak gösterme endişesi (Örneğin, "Partilerde ve sosyal toplantılarda başkalarının beğeneceği şeyler söyleme çabasında bulunmam.")

b) Kendini uygun şekilde ifade etmede sosyal ipucu olarak başkalarının davranışlarına dikkat etme (Örneğin, "Sosyal durumlarda nasıl davranacağımdan emin olmadığım zaman ipucu olarak başkalarının davranışlarına bakırım.")

c) Bireyin kendi görünüşünü ve davranışsal ifadesini kontrol etme ve değiştirme yeteneği (Örneğin, "Doğru bir sonuca ulaşmak için ise, birinin gözünün içine bakarak yalan söyleyebilirim.")

d) Bireyin, bu yeteneğini özel durumlara kullanması (Örneğin, "Gerçekte insanlardan hoşlanmadığım halde arkadaşça davranarak onları kandırabilirim.")

e) Bireyin kendi görünüş ve davranışsal ifadesindeki tutarlılık veya değişiklik (Örneğin, "Farklı durumlarda ve farklı kişilere çok farklı bir kişiymişim gibi davranırım.")

Bu araştırmada, kullanılan standart ölçek "Doğru" ve "Yanlış" seçeneklerine, "Genellikle doğru" ve "Genellikle yanlış" olmak üzere iki cevap seçeneği daha eklenerek dört cevaplı Likert tipi bir ölçek şekline sokulmuştur. Kendini Kontrol Ölçeğinin Kuder Richardson-20 yöntemine göre .70 iç tutarlık katsayısı ve bir ay ara ile elde edilen .83 test tekrar test güvenilirlik katsayısına sa-

hip olduğu belirtmektedir (Snyder, 1974). Araştırmanın örneklem grubu üzerinde, Temple Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezince aracın iç tutarlık incelemeleri yapılmış ve yeterli iç tutarlığa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu araç Bacanlı (1990) tarafından da Türkçeye "Kendini Ayarlama Ölçeği" ismi ile uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bacanlı, aracı "Doğru" ve "Yanlış" cevap seçenekleri ile kullanmayı tercih etmiş, ancak araştırmacının kendi uyarlanmasında tercih ettiği dört seçenekli Likert tipi şeklinin de iç tutarlık; testi yarılama ve test-tekrar test güvenilirlik çalışmalarını yapmıştır. Bacanlı, aracın Likert tipi cevaplandırılmasının daha güvenilir olduğunu belirtmekle birlikte kendi araştırmasında orijinal ikili cevap şeklini kullanmayı uygun bulmuştur.

Belirtilmesi gereken diğer bir husus, Bacanlı'nın "Self-Monitoring" kavramının çevirisi için kullandığı "Kendini Ayarlama" yerine araştırmacının "Kendi Davranışlarını Kontrol Altına Alma" ifadesini kullanmayı tercih etmiş olmasıdır.

Bu araştırmada kullanılan ölçekler kültürlerarası bir araştırmada kullanılmak üzere Oskay (1987) tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeklerin Türkçe çevirisi Türkçe ve İngilizceyi akıcı bir şekilde konuşup yazan iki Amerikalı Türk tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Bu çeviriler esas ölçeklerle doğruluk ve anlamlılık açısından yeniden karşılaştırılmış ve ölçeğe son şekli verilmiştir.

İşlem

Bu araştırmada kullanılan ölçeklerin ikisi birlikte olmak üzere örneklem grubuna, 8-10 kişilik gruplar halinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. İki aracın cevaplandırılması 45-60 dakikada tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada deneklerin, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği ile Kendini Kontrol Ölçeğine vermiş oldukları yanıtlardan elde edilen puanlar arası ilişki kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından kodlanan yanıtlardan Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayıları ve bu katsayıların önem dereceleri elde edilmiştir. İstatistiksel çözümler Temple Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezince yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Kimlik Statüleri ile Kendi Davranışlarını Kontrol Arasındaki İlişki

Öğrencilerin, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinden aldıkları puanlarla Kendi Davranışlarını Kontrol Altına Alma Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasındaki korelasyonlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kimlik Statüleri ile Kendi Davranışlarını Kontrol Altına Alma Arasındaki İlişkiyi Gösteren Korelasyon Katsayıları

	İdeolojik Kimlik Alanı			
	Başarılı Kimlik	Kimlik Arayışı	Bağımlı Kimlik	Kimlik Kargaşası
Kendi Davranışlarını Kontrol	.06	.18*	-.04	.18*
	Kişilerarası Kimlik Alanı			
	Başarılı Kimlik	Kimlik Arayışı	Bağımlı Kimlik	Kimlik Kargaşası
Kendi Davranışlarını Kontrol	-.06	.13	-.06	.28**

* p < .05

** p < .01

Tablo 1'de görüldüğü gibi ideolojik kimlik alanında, kimlik arayışı ile ergenin kendi davranışlarını kontrol altına alması arasında .05 düzeyinde olumlu ve anlamlı bir ilişki görülmektedir. Bundan da kimlik arayışı statüsünde bulunan ergenlerin kendi davranışlarını kontrol altına alma olasılıklarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yine, kendi davranışlarını kontrol ile kimlik kargaşası arasında da .05 düzeyinde olumlu ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki kimlik kargaşası statüsünde bulunan ergenlerin de kendi davranışlarını, kendilerine fazla güvenmedikleri için aşırı kontrol altına alma olasılıklarının yüksek olduğu anlamını taşır. Hem kimlik arayışı hem de kimlik kargaşası statüsünde bulunanların ortak olan yanı, her iki grupta bulunanların kesin kimlik kararlarını vermemiş olmalarıdır. Bu da onların kendi yetenekleri, özellikleri ve yönelimleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları yani kendilerini iyi tanımadıkları ve bundan ötürü de güvensizlik içinde buldukları anlamına gelebilir. Bu gibi kişilerin kendi ifade ettikleri tutumları ile davranışları arasında yakın bir ilişki bulunmamaktadır. Bu nedenle kimlik arayışı ve kimlik kargaşası statüsünde bulunan ergenlerin kendi davranışlarını kontrol altına alma ile anlamlı derecede ilişkili bulunması 2. ve 4. denenceleri destekleyici niteliktedir.

Diğer yandan kesin kimlik kararlarını vermiş bulunan başarılı ve bağımlı kimlik statüsündeki bireylerin kendi davranışlarını kontrol altına alma puanları ile kimlik puanları arasında olumsuz ve anlamlı bir ilişki beklenmekteydi. Bağımlı kimlik statüsü ile kendini kontrol arasında olumsuz olmakla birlikte anlamlı olmayan düşük bir ilişki; başarılı kimlikle kendini kontrol arasında ise olumlu ancak çok düşük ve anlamsız bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular 1. ve 3. denenceleri tamamıyla desteklemiş bulunmamakla beraber o yönde bir eğilim gös-

terdiği söylenebilir. İlgili denencelerin desteklenmemesi başarılı ve bağımlı statüde bulunan öğrenciler arasında kararlarından geriye dönüş yapan öğrencilerin bulunabilme olasılığından kaynaklanabilir.

Kişilerarası kimlik alanında da kimlik arayışı ile kendi davranışlarını kontrol altına alma arasında .13 düzeyinde beklenen olumlu bir ilişki göze çarpmakla birlikte bu ilişki anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Bunun nedeni, Kimlik Arayışı statüsündeki öğrenciler arasında başarılı kimliğe doğru gelişmekte olup da geçiş döneminde olan öğrencilerin bulunma olasılığından kaynaklanabilir. Kişilerarası kimlik kargaşası ile kendi davranışlarını kontrol altına alma arasında da .01 düzeyinde anlamlı ve olumlu bir ilişki görülmektedir. Kişilerarası alanda da kimlik kargaşası içinde bulunan bireylerin, kendi davranışlarını kontrol altına alan bireylerden oluşma olasılıklarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Denencelerde de ergenin davranışlarını kontrol altına alması ile kimlik kargaşası arasında olumlu bir ilişki beklenmekteydi; çünkü davranışları az kontrol altına alma benlik kavramı hakkında yüksek bir bilince sahip olmakla yani bir bakıma kendine güvenle ilişkili olduğundan, davranışlarını kontrol altına alma yönünden düşük düzeyde bulunanların kimlik kargaşası statüsünden yüksek puan almaları beklenemez. Kişilerarası başarılı kimlik ve bağımlı kimlik statüsünde bulunanların kendi davranışlarını kontrol altına alma açısından düşük düzeyde bulunması beklenmekteydi. Kimlik kararlarını vermiş bulunan bu iki statü ile kendini kontrol arasında beklenen olumsuz ilişkiler bulunmakla birlikte anlamlı düzeye ulaşamamıştır. Bunun nedeni, bu öğrenciler arasında kararlarını değiştirme çabası içine girmiş, geriye dönüş yapan öğrencilerin bulunabilme olasılığından kaynaklanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Marcia'nın (1966, 1980) kimlik statüleri ile davranışların kontrol altına alınması (Self-Monitoring) arasındaki ilişkiler üniversite birinci sınıfta bulunan bir grup üzerinde incelenmiştir. Sonuçta ideolojik kimlik alanında kimlik arayışı ile kimlik kargaşası içinde bulunan öğrencilerin; Kişilerarası alanda ise sadece kimlik kargaşası statüsündeki öğrencilerin, beklendiği gibi kendi davranışlarını yüksek derecede kontrol altına aldıkları sonucuna varılmıştır. Kimlik kararlarını vermemiş olan gruplar arasında sadece kişilerarası kimlik arayışı statüsünde bulunanlarda bu ilişki anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Bu sonucu, kişilerarası kimlik arayışı içinde bulunan öğrenciler arasında karar verme sürecini tamamlamaya çok yaklaşmış, başarılı kimliğe geçiş döneminde bulunan öğrencilerin bulunma olasılığı etkilemiş olabilir.

Kesin kimlik kararlarını vermiş bulunan ideolojik alanda başarılı ve bağımlı; kişilerarası alanda sadece bağımlı statülerle, davranış kontrol arasında beklenen olumsuz ilişkiler var olmakla birlikte üçü de anlamlı bulunmamıştır.

İdeolojik başarılı kimlik statüsü ile davranış kontrol arasında ise beklenmeyen olumsuz ancak çok düşük ve anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur.

Görüldüğü gibi kesin kimlik kararlarını vermemiş bulunan statülerle ilgili olarak genelde, denenceler doğrultusunda beklenen sonuçlara ulaşıldığı halde, kesin kimlik kararlarını vermiş bulunan statülerde beklenen anlamlı sonuçlar elde edilememiştir. Bu araştırmanın da-

ha geniş bir örneklem grubu üzerinde ve kimlik statüleri arasındaki "Geçiş Dönemi" etkisi olasılığının ortadan kaldırılması için kesitsel yöntemle kimlik statülerinin belirlenmesini sağlayarak yapılmasında yarar görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ajzen, I., Timko, C. ve White J.B. (1982). Self-Monitoring and the Attitude Behavior Relation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 426-435.
- Archer, S.L. (1982). Identity Development From Adolescence to Adulthood: An Extension of Theory and Review of Research. *Developmental Psychology*, 18, 6: 341-358.
- Bacanlı, H. (1990). Kendini Ayarlama Becerisinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Bennion, L.D. ve Adams, G.R. (1986). A Revision of the Extended Version of the Objective Measure of Ego Identity Status: An Identity Instrument For Use With Late Adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 1, 183-198.
- Bourne, E. (1978). The State of Research on Ego Identity: A Review and Appraisal, Part I. *Journal of Youth and Adolescence*, 7, 223-251.
- Danheiser, P.R. ve Graziano, W.G. (1982). Self-Monitoring and Cooperation as a Self-Presentational

- Strategy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, 497-505.
- Erikson, E.H. (1963). *Childhood and Society*, second Ed. Norton, New York.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. Norton, New York.
- Eryüksel, G.N. (1987). Ergenlerde Kimlik Statülerinin İncelenmesine İlişkin Kesitsel Bir Çalışma. H.Ü. Psikoloji Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.
- Marcia, J.E. (1966). Development and Validation of Ego Identity Status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marcia, J.E. (1967). Ego-Identity Status: Relationship to Change in Self-Esteem, General Maladjustment and Authoritarianism. *Journal of Personality*, 35, 119-133.
- Meilman, P.W. (1979). Cross-Sectional Age Changes in Ego Identity Status During Adolescence. *Developmental Psychology*, 15, 230-231.
- Oskay, G. (1997). Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeğinin (Extended Objective Measure of Ego Identity Status)-EOM, EİS'in Türkçeye Uyarlanması-Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları (Baskıda).
- Snyder, M. (1974). The Self-Monitoring of Expressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30, 256-537.
- Snyder, M. (1979). Self-Monitoring Process. In L. Berkowitz (Ed.) *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 12). New York: Academic press.
- Snyder, M. ve Cantor, N. (1980). Thinking About Ourselves and Others: Self-Monitoring and Social Knowledge. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 222-234.
- Snyder, M. ve Kendierski, D. (1982). Choosing Social Situations: A Strategy For Generating Correspondence Between Attitudes and Behavior. *Journal of Personality*, 50, 280-295.
- Snyder, M. ve Simpson, J.A. (1984). Self-Monitoring and Dating Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1281-1291.
- Snyder, M. ve Swan, W.B. (1976). When Actions Reflect Attitudes: The Politics of Impression Management. *Journal of Personality and Social Psychology*, 34, 1034-1042.
- Snyder, M. ve Tanke, E.D. (1976). Behavior and Attitude: Some People are More Consistent Than Others. *Journal of Personality*, 44, 510-517.
- Snyder, M., Gangsted, S. ve Simpson, J.A. (1983). Choosing Friends as Activity Partners: The Role

of Self-Monitoring. **Journal of Personality and Social Psychology**, 45, 1061-1072.

Taylor, D. ve Oskay, G. (1995). Identity Formation in Turkish and American Late Adolescents. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, Vol. 26, No. 1, January 1995, 8-22.

Waterman, A.S. (1985). Identity in the Context of Adolescent Psychology. In A.S. Waterman (Ed.),

Identity in Adolescence: Processes and Contents. New Directions For Child Development, No. 30, San Francisco; Jossey-Bass.